

GELİNLERİN İSYANI*

Aktaranlar: Muhammet GÜNTAY**

Tuğba AKAN***

Usta Mahkem'in küçük kızı İnabet'in dili uzundu. Gelinler de ablaları da onun karşısında korkudan titiyorlardı. Öyle sözler bulup söylerdi ki neredeyse karşısındakinin canını alırdı. Konuşmaya başladığından beri hiçbir sözü cevapsız bırakmadı. Kendisine benzeyen gaddar halası, daima onun karşısına geçip:

- Sen ölesiceye, zayıf bir kaynana denk gelse ecelinden beş gün önce öldürürsün. Seninle Hacı Anne bile baş edemiyorsa böyleleri hiç dayanamaz.

İnabet, sadece kendi gelinlerini değil, komşu gelinleri de canından bezdirdi. İnabet'in annesi iki-üç görücüyü geri çevirdi. Beğenmediğinden değil, insaf ve merhametinden çevirdi. Görücü gelen kadın oldukça mülayimmiş. İnabet onu iki günde bir deri bir kemiğe çevirirdi. İkincisi melek gibi her iki lafından biri 'kurban olayım' idi. İnabet ona bir haykırsa bu biçarenin ödü patlardı. Böyle nice görücüleri geri çeviren annesi, beş mahalle ötedeki 'yedi kardeş yiğitler'in küçüğünden gelen görüçülere hiç tereddüt etmeden 'tamam' deyip getirilen ekmeği böldüler.¹ Yedikardeş yiğitlerin annesi, tüm şehirde tanınan, gelininin mısır patlağı gibi canını yakan, 'general kadın' namını almış bir hatun idi.

Söz kesilen günün ertesi halası yine İnabet'in karşısına geçip:

- Şimdi öldün. Kaynanan diri diri yiyecek seni.

İnabet onu hiç dikkate almadı.

- Beni mi? Boşuna uğraşır. İğnenin deliğinden geçiriveririm.

Kısacası o öyle dedi, bu böyle dedi, düğün oldu. İnabet biraz makyaj ile ay gibi gelin oldu. Özellikle düğün sabahı gül gibi açılıp saçıldı. Şehirde dillere destan olan düğün de bitti. Altı elti üç gün bulaşık yıkadı. Sofra bezlerini yıkayıp ipe astılar. Kaynana işe karışmaz, eyvanda oturup tespih çekerek gelinlerin çalışmalarını seyrederdi. Ortanca gelin sık sık yanına gelip sırt minderini düzeltir, çayını

* Said Ahmad, "Kelinlar Qo'zg'oloni", O'zbek Hikoyalari Antologiyasi (Tanlangan Hikoyalar To'plami), Sharq Nashriyot, Toshkent, 1997, s. 42-50.

** Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi. m.guntay@hotmail.com

*** Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi. tubili_34@hotmail.com

¹ Özbekistan'da kız istenirken, kız tarafının olumlu düşüncesini beyan eden bir uygulamadır.

tazelerdi. İnabet onların yanında boş durmaktan utanır, bir kenarda oturup eltilerine bakardı. Ortanca gelin çay demleyip eyvana kaynanasının yanına gitti. İnabet'in yanında dizüstü oturan küçük eltisi yavaşça dürtüp:

- Görüyor musunuz ölesice ispiyoncuğu? Buna dikkat edin. Uğursuz kadının ajanı o.

İnabet, hıh edip gülüp geçti.

-Gülmeyin kurban olayım elti, başımıza geldiğinde anlarsınız.

Bir hafta geçmeden bu evdeki sır-esrar İnabet' ayna gibi net göründü.

İnabet, yedinci gelin olarak gelmişti. Kaynana yedi oğul büyütmüş, yedisini de okutup adam etmişti. Oğulları onun sözünden asla çıkmazlardı. Çalışıp kazandıklarını annelerinin eline tutuştururlardı. Yedi oğul, yedi gelin bir kazandan yemek yerlerdi. Hiçbir gelin kendine ayrı kazan kaynatamazdı. Kaynana, kilerin anahtarını yeleşinin düğmesine bağlardı. Akşam nevaleyi kendisi getirip kazan kaynayınca dek mutfaktan çıkmazdı.

Kaynana, bir yere gittiğinde bu işleri bırakmak için yalnız ortanca gelinine güvenirdi. O zaman da anahtar yine kendinde kalır, nevaleyi bir kağıt torbaya koyup verirdi.

Elbette kaynana, gelinlerini ev işleriyle sıklmazdı. Ama planı bozmaz, nevaleyi israf etmeden iş yapardı. Akşam ortaya yemek konduğunda, eğer artıp kalacak olsa söylenip dururdu. Yemek bitmezse zorlayıp yedirirdi. Az kaldığında ise kendisi mışıldayıp yedi.

Gelinlerin hepsi çalışırlardı. Sabah kahvaltısı bitip Fatıha okunduktan sonra, kaynana içeriden cüzdanını çıkarıp gelinlerine ellişer kuruş, oğullarına birer som harçlık verirdi. Okula giden torunlarına da onar kuruş verirdi. Sonra cüzdanını tekrar içeriye götürürdü.

Her ayın on beşinde oğullar ve gelinler bir bir, maaşlarını kaynananın önüne koyarlardı. Kaynana yavaş yavaş sayıp alıverirdi. On beş günlük maaş bin soma çıkmazsa suratını asardı.

Kaynananın bir âdeti daha vardı. O, akşam gelinler ve oğullar odalarına çekildiklerinde hepsinin odasının eşliğinde mırıldanıp geçirdi. Hangi birinin ayakbabsı yırtılmış veya alt kısmı yıpranmış olsa, toplayıp alırdı. Ertesi gün işten dönme vaktine kadar mahalledeki ustaya bir çuval yapıp götürüp, yaptırap getirirdi.

Kısacası bu evde kaynana "Mareşal" idi. İpten iğnesine kadar her şey onun elinde idi. Yedi aile akşam kaynananın eyvanına toplanırdı. Çünkü bu yedi aile

için bir tane televizyon vardı. Hep birlikte seyrederdiler. Kaynana esneyince hemen ortanca gelin kalkıp kapatırdı. Film filmlığıyle, konser konserliğiyle kalırdı.

Etiler bir şu kaynadan bir de şu ortanca eltiden korkuyorlardı. Ev işlerinde her ne kusur olursa sebep bu ortanca gelindir. O, geceleri sessizce yürüyüp etilerinin kapılarına kulak verirdi. Ne yapmaktalar, ne söylemekteler derhal kaynanaya yetiştirirdi. Gece söylenen söz, sabah güneş doğmadan kaynananın ağzından çıkardı.

Kısacası bu ev kendi padişahı, kendi veziri olan küçükçe bir memlekete benzerdi. Bu memleketin kendi kanunları, kendi düzeni vardı.

İnabet önceleri gelinlik hevesi ile bu şeylere pek dikkat etmedi. Ortanca el-tisi, “yeni gelin” diyerek onu pek itip kakmadı. Aradan aylar geçip İnabet’in de kusurları görülmeye başladı. Sabah kahvaltı sırasında kaynana, İnabet’in verdiği fincandaki çayı avluya sepiverdi:

- Kalbi kara insanın elinden çay içmem.

İnabet şaşırıldı. Ortanca elti başka çay koyup biraz öne eğilerek ve çay uzattığı kolunun yenini sol el serçe parmağı ile tutarak verdi. Kaynana aldı. İnabet’de çayını avluya sepip kat-kut yürüyerek odasına girdi. Arkasından kocası gitmek için ayaklanmıştı ki, kaynananın bir bakışı ile olduğu yerde kaldı.

Küçük elti de bıkmış, kaynana yeğenlerine gittiği gün İnabet’in penceresini tıklattı. İkisi, eyvanı süpüren ortanca elti duymasın diye fısıldaşarak bir şeyler konuşuyorlardı.

-Kaynanaya bir ders vermezsek olmayacak. Resmen başımıza çıkıyor. Oğullarına anasından konuşsan dama sıcıyorlar.

Ortanca elti, eyvanı süpürüp elinde sepet ile çarşıya çıktıktan sonra, kalan altı elti sofaya toplandılar. Fısır fısır edip uzunca konuştular. Ortanca eltinin gelmesiyle birlikte hepsi kaçarcasına odalarına girdiler. Yalnız İnabet avluda kaldı.

- Bana bakın, siz yenisiniz. Bu provokatörlerin sözüne uymayın. Benim sözüme uyarırsanız âlem gülistan olur. Evvelsi gün annemin uzattığın çayı neden septiğini biliyor musun?

- Hayır dedi. İnabet merakla.

- Çayı sol el ile uzattınız. Kalbi kara insan çayı sol el ile uzatır.

İnabet dondu kaldı.

- Vay bu da şimdi laf mı? Ne yani ben annesiyle mi evlendim oğluyla mı? Söyleyin ona edebiyatla oturup çocuklarına dua etsin. Yoksa kıyma makinasından geçiriveririm.

Eltisi kaşlarını çattı:

- Vay dilin de uzunmuş. Annemin sert sözlerinden iki tanesini duysan aklın başına gelir. Bilin ki bu evde bu kadının dediği dedik çaldığı düdüğü.

Bu sözden sonra kaynanası İnabet'e artık gülmez oldu. Ama altı elti her gün fısıldaşarak bir şeyler kararlaştırıyorlardı. Onların ne hakkında konuştuğu tatil gününün sabahı ortaya çıktı.

Kaynana sabahleyin abdest için kalktığımda gelinler ve oğullar eyvandaki kırmızı örtülü masanın başında toplanmış sessizce oturuyorlardı. Kaynana abdest almaya dek beklediler. Sonra namazını kılınca İnabet onu çağırırdı:

- Anneciğim buraya gelir misin?

-Yine ne oldu? Burası ev mi devlet dairesi mi? Bu toplantı da ne?

İnabet'in küçük eltisi kinayeli bir şekilde:

- Toplantı değil mahkeme anneciğim, geliverin.

Kaynana bir şeyler mırıldanarak öteye giderken büyük gelin:

- Eğer gelmezsen gıyabi hüküm veririz, dedi.

Kaynana şaka yapıyorlar düşüncesiyle gelip eyvanın girişinde oturdu. İnabet yerinden kalktı.

- Mahkeme heyeti hazır görülecek dava bir tane. Yedi gelinin kaynanası hakkında verdikleri şikâyet dilekçesini değerlendirme ve ceza kanununun ilgili maddesi gereği kaynana hakkında hüküm verme. Ekleyeceğimiz bir şey var mı? İlk sözü büyük gelinden dinleyeceğiz. Mağdur, kalkın yerinizden konuşun!

Büyük gelin korkarak yerinden kalktı. Kaynanasının gözüne bakmaya cesaret edemedi söze başladı:

- Bu kişinin eline düşeli on dört yıl oldu. Bu on dört yıl boyunca kendi evimde değil de bir başkasının evinde yaşadım sanki. Kocam hayli beceriksizdir. Ev işlerinden bir gün bile eğlenecek vaktim olmadı. İster inanım ister inanmayım Allah biliyor ya, şu uğursuz avludaki üzümünden on dört yıl boyunca kedi elimle bir salkım koparmış değilim. Gerisini varın siz düşünün.

Büyük gelin oturup ikincisi kalktı:

- Artist kızısın, cadı annen sahneye çıkıyor, sende cadısın minderimde oturma piyalemden çay içme büyü yaparsın diye göz açtırmadı. Yedi yıl önce bir kere nezle olmuşum, o zamandan beri adım sümüklü...

Kaynana atılıp yerinden kalkacaktı ki İnabet hiddetle:

- Oturun! Dedi.

Kaynana korkudan mı şaşkınlıktan mı yoksa öfkeden midir? Oturup kaldı. Ortanca gelin yerinden kalkıp diğerlerinin sözünü yalanladı:

- Öz anne olsa bu kadar olurdu. Bu kişi var olduğu sürece hiçbir eksikimiz yok, mutluyuz. Dilekçeye ben imza atmadım, dedi.

Diğerleri onu kenara itti.

- Siz annemin ajanısınız. Ona sürekli hakkımızda malumat yetiştiriyorsunuz. Anneme yapma dış taktırıp gözüne girdiniz. Size kim konuşma izni verdi?

Kaynana yerinden kalkıp gitti. Oğullarına seslendi:

- Nasıl erkeksiniz, kadınlarımıza beni itip kaktırıp seyrediyor musunuz? Oğulları pıh pıh gülüp yere baktılar. İnabet kağıdı eline aldı:

- Kulak veriniz kararı ilan ediyorum: Eğer kaynanamız kilerin anahtarını bize verirse, eşyalarımızı bölüştürürse, maaşımıza dokunmazsa bu evde yaşarız. Eğer şartlarımızı kabul etmezse bu evden gideceğiz. İşyerimiz hepimize barınak veriyor. Şartımızı kabul ediyor musunuz?

- Asla, dedi kaynana ve kalktı, elini sallayıp odasına girdi. Hepsi ağzı açık halde arkasından bakakaldı. Şimdi ne yapacağız dercesine birbirlerine baktılar. İnabet sesini yükselterek odasına giden kaynanasının duyacağı tonda konuşmaya başladı:

- Eğer şartlarımız kabul edilirse, her ay hepimiz beş som yani yedi oğul, yedi gelin beşer somdan toplam yetmiş som veririz. Yeme-içme, giyim-kuşam buna dâhil değil. Zaruri ihtiyaçlar da bizde.

Kaynana "sesin kesilsin" dercesine kapıyı paaat diye kapadı. Bunca söz işe yaramayınca umutsuzluğa düşen gelinler kaş altından birbirlerine baktılar. İnabet onlara işaret etti. Yine yüksek sesle söze başladı:

- Karar kesin! Şikâyet için bir saat mühlet verildi. Bir saat sonra yola çıkılacak ve herkes birer kamyonet alıp gelecek. Çilenzar'a göç başlayacak. Dağılabilirsiniz.

Kapı gıcırdayarak yavaşça açıldı. Kaynananın başı görüldü.

- Şaka da bir yere kadar. Kılığımız batsın.

- Şaka değil, gerçek bir saat içinde cevap bekliyoruz.

Kaynana yavaş yavaş gelip yerine oturdu.

- Peki, ne yapmamı istiyorsunuz?

Rahat bırakın. Gelinlerinizin en büyüğü üç çocuklu oldu. Kendi işini yap-sın. Siz izzetinizle oturun. Yedi gelininizin pişirdiği yedi çeşit yemekten en lez-zetlisini yiyip keyfini sürün.

- Bir günde yedi kazan mı kaynatmak istiyorsunuz?

- Elbette! Herkes kendi istediği yemeği yer.

Kaynana homurdanarak:

- Bunca senedir sesi sedası çıkmayan gelinleri yoldan sen çıkardın, oğlumu da bozdun, diyerek İnabet'e ters ters baktı.

İnabet biraz yumuşadığı hissedilen kaynanaya, kızışan tartışmayı soğutma-dan:

- Kabul ediyor musunuz etmiyor musunuz? Dedi.

Kaynananın da tepesinin taşı attı.

- Göçerseniz göçün. Bütün evi kiraya veririm, hepinizi mahkemeye verip nafaka alırım.

İnabet yumruğunu masaya vurdu.

- Peki, beş dakika kaldı. Tek tek araba getirmek için yola çıkınız. Yedi ara-bayla taşınıyoruz.

Kaynananın gözleri fal taşı gibi açılıp kaldı. Ta ki her hangi bir şey söyle-yinceye kadar büyük gelin dış kapının önüne kadar gitmişti bile.

- Dur! Yavaş!

Kaynana böyle dedi ve telaşla odasına girdi. Çok geçmeden çıkıp anahtarını avluya fırlattı.

- Alın! Bana ne, isterseniz on kazan kaynatın! Bir karnım var, bana ne ge-rek? Nasıl biliyorsanız öyle yapın.

İnabet yine öne çıkarak:

- Geliniz, oğullarınızla hesapladık. Verdiğimiz para on altı bin som yapı-yor. Bunu da bölüp vereceksiniz:

Vereyim ama bir kuruş para bile yok. Kefen paramı ne diye verecekmişim?

Gelinler hep bir ağızdan bağrıştı:

- Tamam, tamam vermesinler. İşin bu tarafına karışmasınlar kâfi.

Kaynana paranın kendinde kalmasına şükredip sessizce oturdu.

Aynı gün öğle vaktinde yedi oğul avlunun yedi tarafına ocak kurdular. Ak-şamüzeri yedi kazan birlikte kaynadı. Kaynananın saygınlığı iyice arttı. Yedi gelin yedi taraftan:

- Anne yemek pişti gelin, anne gelin çözmeye lağman² yaptım, bu tarafa gelin gibi hoş sesler duyuldu.

Kaynana öfkesinden bir tanesinin bile yanına gitmedi. Kaynana ikindi namazını bitirince eyvandaki masanın üzeri çeşitli yemeklerle dolmuştu. Lağman, pılav, şavle³, mastava⁴, yine mastava, çuçvere⁵, kavurmalar sıralanmıştı. Kaynana hepsinden azar azar yiyip ve “Küçük gelinim de aççymış” dedi.

Kaynana izzete boğuldu. Gelinlerinden biri oturma yerini hazırladı, biri çay demleyip getirdi, biri ayakkabısını sildi, biri ambalajı açılmamış kokulu sabun koydu... Küçük gelini bir porselen kap dolusu karpuz suyu getirdi. Bu da yetmezmiş gibi şal getirip omzuna attı.

- Geceleri sıkı büzülüp yatsanız, üşütmezsiniz anneciğim.

Kaynananın halen öfkesi yatışmamıştı. Yastığa başını koyup gözlerini yumarmaz yummaz birden insafa geldi:

- Kendi kendime eziyet ediyordum. Neme lazım! Bildiklerini yapınlar. Hacı Analığı bana kim bırakır?

Kaynana bu hayallerle uykuya daldı. Bu, onun gelin getirdiğinden beri sınıksız ilk uyuyuşu idi. Büyük gelin “Annemin gözlerine ışık vurmasın, uykusu bölünmesin” diye düşünerek lambayı söndürüp gitti. Ortanca gelin ailedeki yeni düzen kabullenemeyip gece yarısı şaşkın bir halde avluya çıktı. Eltilerinin pencelelerine teker teker kulak verip gitti. Sabahleyin kaynananın kulağına fısıldarken, kaynana onu geri çevirdi:

- Evladım bu alışkanlığımı bırak. Ben Hacı Analığı bıraktım, seni de ispiyonculuktan azat ettim. Bu sözü bütün gelinler işittiler. Katıla katıla güldüler. On beş yıldan beri bu avluda ilk kez yedi semaver birlikte kaynamaktaydı...

² Bir çeşit etli, erişte ve sebzeli sulu yemek (A.N.).

³ Et, pirinç ve sebzeyle yapılan bir çeşit yemek (A.N.).

⁴ Et, pirinç ve sebzeden yapılan bir çeşit sulu yemek (A.N.).

⁵ Bir çeşit mantı (A.N.).